

CONTRIBUȚIA DOCTRINEI *IMAGO DEI* LA PROCESUL ABOLIRII SCLAVIEI ÎN IMPERIUL BRITANIC

Asist. univ. dr. Mihail CIOPAȘIU

Facultatea de Teologie Baptistă, Universitatea din București, Romania

Director Executiv, Fundația Providența (Proiectul Rut).

mihail.ciopasiu@gmail.com

Abstract: The contribution of the *Imago Dei* doctrine in the process of the abolishment of slavery in the British Empire.

The Christian understanding of *Imago Dei* was a crucial understanding for the Christians involved in the attempt of the abolishment of slavery in the British Empire in the 19th century. In a society where slavery was seen as given from birth to death, the idea of the abolishment of slavery was both brave and revolutionary, as most of the society in that time was relying economically on the exploitation of the slaves. The abolitionists strongly believed in the human dignity derived from the Judeo-Christian tradition of the creation of men according to the image of God, and based on this belief they promoted human dignity, equality, and human rights for all people.

Keywords: *Slavery, Exploitation, Abolishment of slavery, Human Dignity, Imago Dei, Human Rights.*

Introducere

Sclavia a fost și din păcate rămâne unul din cele mai mari afronturi aduse drepturilor omului și demnității umane. Concepția potrivit căreia poți stăpâni peste o altă ființă umană, pe care să o exploatezi în diverse moduri și în dreptul căreia să poți decide chiar și cu privire la viața ei, fără să existe o serie de repercusiuni din partea legii, pare de neimaginat în zilele noastre. Cu toate că există și astăzi astfel de forme de sclavie prin muncă sau trafic de persoane, cel puțin sistemul legislativ și valorile îmbrățișate de societatea contemporană, condamnă ferm acest mod de raportare la semen și îl pedepsește. Nu la fel însă stăteau însă lucrurile în urmă cu două sute de ani. În cea mai mare parte a lumii, sclavia era o stare normală pe care societatea

o permitea și chiar o încuraja având în vedere beneficiile economice pe care sclavia le aducea marilor imperii.

Eric Metaxas susține că pentru 5000 de ani sclavia a fost un dat social afirmând că „pe tot Globul domina de peste cinci mii de ani conceptul civilizației umane clădite pe sclavie, ideea abolirii sclaviei fiind de neconceput, iar cei care o susțineau neavând curajul s-o afirme public.”¹ Mai mult decât atât, sclavia avea la bază nu doar rațiuni economice, ci se fundamenta de asemenea pe o înțelegere eronată a Scripturii. Cei mai mulți considerau că aceasta „este voia lui Dumnezeu”² și că nu pot să îi considere pe *africanii primitivi* ca fiind egali cu ei.

Aceeași perspectivă asupra modului în care era percepută sclavia se regăsește și la istoricul David Brion Davis care susține că în cultura vestică, sclavia a fost asociată cu anumite înțelegeri filozofice și teologice care au legitimat-o întru totul. În opinia sa, țările din Vestul Europei împărtășeau viziunea comună asupra sclaviei folosind argumente biblice și scrierile clasice din antichitate.³ Davis susține de asemenea că singura opoziție adusă sclaviei, în antichitate îi aparține lui Grigore de Nysa. Într-una din scrierile sale, din secolul al IV-lea, acesta face o paralelă între modul în care erau tratați sclavii și animalele. Contrariat de faptul că deținătorii de sclavi s-au poziționat ca stăpâni ale ființelor *create după chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, Grigore afirmă:

„V-ați uitat limitele autorității și că stăpânirea voastră controlează pe ceilalți fără nicio logică... cu siguranță ființele umane nu au fost născute din turmele voastre iar vitele voastre nu au zămislit oameni... singurii sclavi ai umanității sunt bestiile fără rațiune...”⁴

Rolul lui William Wilberforce în abolirea sclaviei

Unul dintre reprezentanții mișcării de abolire a sclaviei în Imperiul Britanic este William Wilberforce, un parlamentar britanic care a luptat timp

1 Eric Metaxas, *Amazing Grace: William Wilberforce and the Heroic Campaign to End Slavery*, HarperCollins e-books, n.d., p. 70.

2 *Ibidem*, p. 231.

3 David Brion Davis, *The Problem of Slavery in Western Culture*, New York, Oxford University Press, 1966, p. 8.

4 David Brion Davis, *Inhuman Bondage: The Rise and Fall of Slavery in the New World*, New York, Oxford University Press, 2006, p. 34.

de 36 ani (1787-1833)⁵ pentru adoptarea legii abolirii sclaviei în Regatul Britanic. Având în vedere dimensiunile Imperiului Britanic de atunci și influența pe care aceasta o avea în lume, victoria obținută de Wilberforce în 1833 prin legea abolirii sclaviei în Parlamentul Regatului Unit va deveni cea mai răsunătoare din seria țărilor care au urmat să abolească sclavia și cea care a pornit scânteia eliberării sclavilor din întreaga lume.⁶

În opinia lui Eric Metaxas, William Wilberforce a avut o perspectivă profetică pentru vremea lui dobândind din partea lui Dumnezeu o imagine diferită de cea a societății în care trăia și văzând cum poate aceasta să ajungă prin aderarea la valorile demnității umane printr-o reformă bazată pe învățăturile Scripturii:

„Dumnezeu i-a deschis ochii lui William Wilberforce, aproape împotriva voinței sale, iar Wilberforce a văzut realitatea lui Dumnezeu și anume ceea ce Dumnezeu a numit Împărăția lui Dumnezeu. El a putut astfel să vadă lucruri pe care mai înainte nu le vedea, lucruri pe care noi le considerăm ca fiind normale astăzi, însă erau atât de străine lui precum este sclavia pentru vremurile noastre. El a văzut lucruri care existau în realitatea lui Dumnezeu, despre care însă nu era nicio dovadă în realitatea umană. El a văzut ideea că toți bărbații și femeile, toți oamenii au fost creați în mod egal de Dumnezeu, după imaginea Sa și de aceea sunt prețioși. El a văzut principiul potrivit căruia toți oamenii sunt frați și că fiecare trebuie să se îngrijească de celălalt. El a văzut ideea prin care fiecare trebuie să-l iubească pe aproapele său ca pe sine însuși și că noi trebuie să le facem celorlalți ceea ce dorim să ni se facă nouă. Aceste principii sunt la baza Evangheliei Creștine și au fost prezentate timp de peste optsprezece secole până când Wilberforce le-a îmbrățișat. Călugări și misionari au cunoscut aceste principii și le-au trăit în sferile lor limitate. Dar nicio societate nu le-a îmbrățișat în întreg ansamblul ei așa cum a făcut Marea Britanie. Acesta este lucrul pe care William Wilberforce l-a schimbat pentru totdeauna.”⁷

Cu toate că perspectiva lui Wilberforce se baza în totalitate pe adevărul Sfințelor Scripturi și în mod special pe înțelegerea conceptului *Imago*

5 John Piper, *The Roots of Endurance*, Wheaton, Crossway Books, 2002, p.38.

6 Eric Metaxas, *7 Men and the Secret of Their Greatness*, Nashville, Thomas Nelson, 2013, p. 90.

7 Eric Metaxas, *Amazing Grace: William Wilberforce and the Heroic Campaign to End Slavery...*, p. 12.

Dei potrivit căruia Dumnezeu l-a creat pe om după chipul și asemănarea sa (Geneza 1:26), Wilberforce a dezbătut îndelung argumentele teologice cu cei care susțineau sclavia și erau în același timp creștini.⁸ Așa cum amintește și istoricul David Brion Davis, societatea de atunci argumenta sclavia folosind învățăturile bibliei. Pentru Wilberforce și pentru cei care au susținut cauza abolirii sclaviei această interpretare era cu totul eronată. Ei susțineau că fiecare ființă umană este „egală în ochii lui Dumnezeu fiind creată după chipul Său și de aceea trebuie tratată cu egală demnitate.”⁹ În lucrarea sa *A Letter on the Abolition of the Slave Trade: Addressed to the Freeholders and Other Inhabitants of Yorkshire*, Wilberforce condamnă de asemenea argumentul înrobirii care se regăsește în perioada poporului Israel și de care oponenții săi se foloseau pentru a combate abolirea sclaviei. Argumentul pe care îl prezintă Wilberforce este că în istoria poporului Israel exista perioada Jubileului în care cei înrobiți trebuiau eliberați, iar poporului evreu îi era interzisă înrobirea altor evrei.¹⁰ Un alt argument folosit de Wilberforce și izvorât din Scriptură este cel Nou Testamental, bazat pe jertfa răscumpărătoarea a Domnului Isus Hristos care a rupt zidurile despărțirii dintre cei răscumpărați:

Isus Hristos a eliminat toate diferențele dintre națiuni și a făcut din toată omenirea o mare familie; toate ființele umane ne sunt acum frați și de aceea chiar principiile și spiritul legii iudaice interzic ține-rea africanilor ca pe niște obiecte personale, într-o stare de sclavie.¹¹

Printre textele biblice pe care le citează Wilberforce și care arată relevanța și puterea reformatoare a Cuvântului lui Dumnezeu într-o societate coruptă din punct de vedere moral, se pot regăsi: Coloseni 3:11-12, „Aici nu mai este nici grec, nici iudeu, nici tăiere împrejur, nici netăiere împrejur, nici barbar, nici scit, nici rob, nici slobod, ci Hristos este totul și în toți. Îmbrăcați-vă cu o inimă plină de îndurare, cu bunătate”. Un alt verset citat de Wilberforce se regăsește în Faptele apostolilor 8:26, care oferă o înțelegere

8 William Wilberforce, *A Letter on the Abolition of the Slave Trade: Addressed to the Freeholders and Other Inhabitants of Yorkshire*, London, Luke Hansard & Sons, 1807, p. 318.

9 Eric Metaxas, *Amazing Grace: William Wilberforce and the Heroic Campaign to End Slavery...*, p. 231.

10 William Wilberforce, *A Letter on the Abolition of the Slave Trade: Addressed to the Freeholders and Other Inhabitants of Yorkshire...*, p. 318.

11 *Ibidem*, p. 319.

asupra creării omului, a egalității raselor umane și care interzice orice fel de clasificare a valorii umane bazată pe culoare, naționalitate sau context cultural: „El a făcut ca toți oamenii, ieșiți dintr-unul singur, să locuiască pe toată fața pământului.”

Pe lângă implicarea sa perseverentă în politică pentru aproape trei decenii în susținerea acestui demers, William Wilberforce a lăsat în urmă o bogată resursă literară care atestă eforturile sale și care prezintă valorile creștine care l-au motivat. Spre exemplu, una din lucrările care prezintă argumentele lui Wilberforce este *A Practical View of the Prevailing Religious System of Professed Christians in the Higher and Middle Classes in this Country Contrasted with Real Christianity*. Wilberforce prezintă în acest document valorile creștine care l-au însuflețit și care au avut un rol decisiv în societate: „creștinismul a dat tonul general al valorilor morale îmbunătățind mereu caracterul și a luptat pentru binele societății, în mod special pentru cei săraci și slabi, pe care i-a luat încă de la început sub patronajul său.”¹²

Aceeași perspectivă asupra înțelegerii lui Wilberforce se regăsește și la autorii Kurt Bruner și Jim Ware care susțin că perspectiva lui Wilberforce asupra creștinismului a fost puterea sa de restaurare a întregii ființe umane în toate funcțiile sale. Iar aceasta presupune de asemenea și trăirea conformă cu a unuia *creat după chipul lui Dumnezeu*.¹³

Având în vedere rolul semnificativ adus de Wilberforce într-o reformă din punct de vedere moral în societatea britanică de la începutul secolului XIX, Eric Metaxas susține că mulți l-au perceput pe Wilberforce ca fiind conștiința națiunii. Cu toate acestea, Wilberforce a considerat că societatea contemporană își pierduse conștiința, sau devenise surdă la vocea acesteia, voce care avertiza despre creștinismul de suprafață practicat de cei mai mulți, însă opera după principii total contrare perspectivei creștine care vedea ființele umane ca fiind create „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.”¹⁴

12 William Wilberforce, *A Practical View of the Prevailing Religious System of Professed Christians in the Higher and Middle Classes in this Country Contrasted with Real Christianity...*, p. 21.

13 Kurt D. Bruner și Jim Ware, *Finding God in the Story of Amazing Grace*, Salt River, 2007, p. 153.

14 Eric Metaxas, *Amazing Grace: William Wilberforce and the Heroic Campaign to End Slavery...*, p. 163.

O influență semnificativă atât în viața lui Wilberforce cât și în demersul abolirii sclaviei a avut-o John Wesley, care a scris lucrarea, *Thoughts Upon Slavery*.¹⁵ În acest document, Wesley pleacă de la textul din Geneza capitolul 4 unde Dumnezeu îl întreabă pe Cain despre frațele său pe care tocmai îl ucisese: „Ce ai făcut? Glasul fratelui tău strigă din pământ la Mine!” Prin folosirea acestui text biblic, John Wesley exprimă concepția aboliționistilor potrivit căreia toate ființele umane sunt egale¹⁵ înaintea lui Dumnezeu având aceeași origine și valoare intrinsecă prin crearea de către însuși Dumnezeu care și-a întipărit imaginea în orice ființă umană:

„Doamne, tu care ești tatăl tuturor oamenilor, pe care i-ai creat dintr-un singur sânge, ai milă de acești oropșiți! Vino în ajutorul lor căci nu îi apără nimeni iar sângele lor este vărsat pe pământ ca apa! Nu sunt aceștia lucrarea mâinilor tale, răscumpărați prin sângele Fiului Tău?... Tu Mântuitorule al tuturor, eliberează-i ca să fie salvați pe deplin!”¹⁶

O altă lucrare ce a avut un impact considerabil în conștientizarea situației sclavilor, a fost publicată de către James Ramsay, care a stat timp de 20 de ani în Indiile de Vest și care a realizat o descriere foarte exactă a situației negrilor exploatați pe plantații. Ramsay prezintă în lucrarea sa aceeași doctrină a chipului lui Dumnezeu ca și înțelegere a efectelor nefaste ale sclaviei. Ramsay afirmă în *An Essay on the Treatment and Conversion of African Slaves in the British Sugar Colonies*: „nimic nu poate aduce mai multă demnitate omului decât faptul că a fost selectat din toate părțile creației ca să poarte chipul Creatorului.”¹⁷

Stephen Tomkins amintește în biografia lui Wilberforce despre implicarea lui Ramsay în promovarea înțelegerii creștine cu privire la crearea omului după chipul și imaginea lui Dumnezeu. Tomkins susține că Ramsay a devenit un cler anglican în St. Christopher unde a condamnat stăpânii plantațiilor pentru modul în care își tratau sclavii. În același timp, Tomkins afirmă că Ramsay „a întâmpinat o opoziție violentă timp de 14 ani în încer-

15 Thomas Clarkson, *The History of the Rise, Progress, and Accomplishment of the Abolition of the African Slave-Trade by the British Parliament*, London, Longman, 1808, p. 338.

16 John Wesley, *Thoughts upon Slavery*, London, Joseph Crukshank, 1774, pp. 56–57.

17 James Ramsay, *An Essay on the Treatment and Conversion of African Slaves in the British Sugar Colonies* Dublin, T. Walker, 1784, p. 171.

care a sa de a încercă să îi învețe să se roage și să le *umple capul cu noțiunea că ei sunt creați după chipul lui Dumnezeu*¹⁸

Autorii Colin Holtz și David Gushee identifică și alți factori care au influențat perspectiva teologică a lui Wilberforce și l-au motivat în continuarea demersului său. Holtz și Gushee susțin că mișcările reformatoare ale puritanilor sau metodiștilor, i-au format perspectiva asupra valorilor morale la care societatea ar trebui să adere.¹⁹ Pe lângă acestea, Holtz și Gushee amintesc și de o altă mișcare mai nouă în acele vremuri care s-a implicat cu dedicare în demersul aboliționiștilor, și anume *Societatea Prietenilor* sau *Quakerii*. În opinia autorilor citați, această nouă mișcare a fost în linia întâi a luptei împotriva sclaviei, având la bază o „teologie egalitariană centrată pe credința că toți oamenii au fost creați după chipul lui Dumnezeu.”²⁰

Stephen Tomkins susține de asemenea rolul pe care l-au avut quakerii în mișcarea aboliționistă și mai ales în promovarea doctrinei creștine cu privire la crearea omului și a valorii pe care acesta o are prin purtarea chipului lui Dumnezeu. În opinia lui Tomkins, perspectiva quakerilor nu era legată atât de mult de libertate sau drepturi ci punea accentul pe egalitate: „toți oamenii sunt creați după imaginea lui Dumnezeu și în consecință poartă lumina divină, așa că este o blasfemie să ridici pe un om deasupra celuiilalt.”²¹

Contribuția scrierilor nativilor africani

Chiar dacă Wiliam Wilberforce a fost reprezentantul principal al mișcării de abolire a sclaviei, au fost și alte persoane care au contribuit semnificativ la acest demers atât prin scrierile lor, prin campaniile de informare despre atrocitățile experimentate de sclavi atât pe parcursul călătoriei din Africa spre Indiile de Vest cât și în timpul exploatării lor pe plantații. Printre acestea se numără și câțiva nativi africani, toți foști sclavi care au experimentat suferințele exploatării. Lucrările scrise de Olaudah Equiano și Quobna Ottobah Cugoano au avut cel mai mare impact în înțelegerea fenomenului sclaviei din perspectiva celor exploatați.

18 Stephen Tomkins, *William Wilberforce: A Biography*, Grand Rapids, Eerdmans Publishing Co., 1968, p. 36.

19 David P. Gushee și Colin Holtz, *Moral Leadership for a Divided Age*, Grand Rapids, Brazos Press, 2018, p. 37.

20 *Ibidem*, p. 38.

21 Stephen Tomkins, *William Wilberforce: A Biography...*, p. 79.

Olaudah Equiano (cu numele european Gustavus Vassa) a fost un sclav african ce a reușit să scape de pe un vapor ce transporta africani în Indiile de Vest. Ulterior acesta s-a convertit la creștinism și a fost șocat să vadă ce credință afirmau cei care în același timp susțineau și practicau înrobirea semenilor lor. Acesta a scris o lucrare ce a fost tipărită în multe exemplare și a ajutat la conștientizarea fenomenului sclaviei de către opinia publică. În lucrarea sa *The Interesting Narrative of the Life of Olaudah Equiano, or Gustavus Vassa, the African*, Olaudah descrie prejudecățile pe care le-a întâlnit și dihotomia dintre credința afirmată și modul de viață al celor ce dețineau sclavi:

Este uimitor să vezi ce prejudecăți pot avea unii împotriva africanilor din cauza culorii pielii lor. Prin inferioritatea cu care sunt tratați africanii, se limitează bunătatea lui Dumnezeu care și-a ștampilat imaginea și asupra lor. Oare sclavia nu ucide orice sentiment nobil? Iar dacă africanii sunt considerați inferiori pentru că nu au cultură sau educație, oare faptul că strămoșii europenilor au fost și ei la rândul lor ca și acești africani needucați, ba chiar barbari îi face oare inferiori fiilor lor și ar fi trebuit să fi fost și ei înrobiți? Orice minte rațională ar răspunde răspicat: NU! Atunci această mândrie ar trebui să se topească și să transforme superioritatea în simpatie pentru starea degradantă în care se găsesc frații lor. Ar trebui să privească spre ei cu bunătate și mulțumire către Dumnezeu care „a făcut toate națiunile pământului dintr-un singur sânge și ca să locuiască pe toata fața pământului.”²²

Este important de observat modul în care Equiano argumentează egalitatea dintre oameni și sursa demnității umane care izvorăște din doctrina creării omului după chipul lui Dumnezeu. Iar acest lucru este cu atât mai semnificativ cu cât el vine din partea unui fost sclav african, care, aflând adevărurile Scripturii s-a convertit la religia celor ce l-au opresat.

Aceeași perspectivă se regăsește și la Quobna Ottobah Cugoano (cu numele european John Stuart). Acesta s-a născut în Ghana în anul 1757, iar la vârsta de 13 ani a fost răpit de africani și vândut ca sclav europenilor. În lucrarea sa, Cugoano prezintă doctrinele creștine ce ar fi trebuit să fie la baza societății britanice și să se regăsească în totală contradicție cu practica înrobirii semenilor:

22 Olaudah Equiano, *The Interesting Narrative of the Life of Olaudah Equiano, or Gustavus Vassa, the African*, London, 1789, p. 10.

Toată legea lui Dumnezeu este izvorâtă din dragoste, având două expresii: iubirea lui Dumnezeu cu toată inima, cu tot cugetul și cu toată puterea și iubirea aproapelui. Așa a fost atunci când a fost creat primul om: el a fost creat parte bărbătească și parte femeiască, purtând chipul lui Dumnezeu și fiind reprezentanții Săi pentru administrarea creației de sub ceruri.²³

Este demn de remarcat menționarea dragostei ca argument teologic pentru abolirea sclaviei, argument folosit cu precădere de către Wilberforce în lucrările sale.²⁴

Cugoano condamnă de asemenea crimele față de sclavi și este contrariat de faptul că deși legile lumii civilizate cu privire la crimă erau fundamentate pe porunca lui Dumnezeu de a nu ucide, nu se aplicau și în cazul uciderii sclavilor. Cugoano amintește de porunca pe care Dumnezeu a dat-o lui Noe și fiilor săi și care interzicea uciderea oricărei ființe umane: „căci voi cere înapoi sângele vieților voastre; îl voi cere înapoi de la orice dobitoac; și voi cere înapoi viața omului din mâna oricărui om, care este fratele lui. Dacă varsă cineva sângele omului și sângele lui să fie vărsat de om, *căci Dumnezeu a făcut pe om după chipul Lui*” (Geneza 9:5-6)²⁵

Revolta de Crăciun condusă de Samuel Sharpe în Jamaica

Un alt eveniment care a avut un aport semnificativ în demersul abolirii sclaviei în Imperiul Britanic a avut ca protagonist pe Samuel Sharpe, un nativ african, sclav pe o plantație din Jamaica, care a pornit în anul 1831 o revoltă a sclavilor de pe plantațiile de zahăr. Sharpe, care era un credincios baptist²⁶, a citit într-un ziar din Anglia²⁷ despre mișcarea de abolire

23 Ottobah Cugoano, *Thoughts and Sentiments on the Evil and Wicked Traffic of the Slavery: And Commerce of the Human Species, Humbly Submitted to the Inhabitants of Great Britain*, London, 1787, p. 60.

24 William Wilberforce, *A Letter on the Abolition of the Slave Trade: Addressed to the Freeholders and Other Inhabitants of Yorkshire...*, p. 320.

25 Ottobah Cugoano, *Thoughts and Sentiments on the Evil and Wicked Traffic of the Slavery: And Commerce of the Human Species, Humbly Submitted to the Inhabitants of Great-Britain...*, pp. 67–68.

26 Henry Bleby, *Speech of Rev. Henry Bleby, Missionary from Barbados, on the Results of Emancipation in the British Colonies, delivered at the Celebration of the Massachusetts Anti-Slavery Society Held at Island Grove, Abington, July 31st, 1858* (Boston: R. F. Wallcut, 1858), 4, <https://nlj.gov/jm/riots-and-rebellions/>.

27 William Knibb, *Facts and Documents Connected with the Late Insurrection in Jamaica, and the Violations of Civil and Religious Liberty Arising out of It* (London: Teape and Son, 1832), 10, <https://dloc.com/CA01099995/00001/10j>.

a sclaviei și a fost convins că toți sclavii trebuiau eliberați. De aceea el a propus o *rezistență pasivă*²⁸ care presupunea ca toți sclavii să stea jos și sa nu mai muncească pe plantație. Planul lui Sharpe a fost ca acest protest să fie în totalitate pașnic și non-violent însă dintre cei 60.000 de sclavi care au participat la proteste, unii au început să ardă plantațiile și aproape 800 de sclavi au fost uciși²⁹ în timpul protestelor sau în timpul proceselor ce au urmat insurgenței.

Sharpe a fost ultimul 'rebel' judecat și condamnat la moarte, sentința fiind executată pe data de 23 Mai 1832, cu un an înainte ca Parlamentul Britanic să abolească sclavia în tot Imperiul. Cunoscut ca *Războiul Baptist* sau *Revolta de Crăciun* evenimentul acesta va avea o contribuție importantă în abolirea sclaviei, ecoul ei ajungând în tot Imperiul. Redy Sheshalatha consideră că, deși a fost înfrântă, revolta sclavilor din Indiile de Vest „va precipita demersul de abolire al sclaviei care va culmina cu decizia luată de Parlamentul Britanic în anul 1833”³⁰ Aceeași perspectivă se regăsește și la Gelien Matthews care afirmă că „revoltele sclavilor au atras atenția aboliționistilor iar comportamentul sclavilor, de la sfârșitul secolului XVIII au ajutat la formarea și direcționarea dezbaterii legate de libertatea negrilor”³¹

Pe lângă semnificația acestui eveniment și al rolului pe care l-a avut în finalizarea demersului abolirii sclaviei, este important de identificat care a fost motivația pentru care Samuel Sharpe a organizat această revoltă. Autorul Henry Bleby îl citează pe Sharpe care a exprimat sursa motivației sale pentru organizarea protestelor împotriva sclaviei: „*Domnule, citindu-mi Biblia am găsit că albul nu este mai îndreptățit să mă facă sclavul său decât am eu dreptul să îl fac pe el sclavul meu!*”³² Analizând această afirmație a lui Sharpe, autorul Delroy Reid Salmon consideră că Sharpe a crezut în egalitatea tuturor oamenilor, respingând astfel ideologia supremației albilor

28 Henry Bleby, *Death Struggles of Slavery: A Narrative of Facts and Incidents Which Occurred in a British Colony, During the Two Years Immediately Preceding Negro Emancipation*, London, Third Edition, 1868, p. 125.

29 Reddy Sheshalatha, *British Empire, and the Literature of Rebellion: Revolting Bodies, Laboring Subjects* Washington, Palgrave Macmillan, 2017, p. 80.

30 *Ibidem*.

31 Gelien Matthews, *Caribbean Slave Revolts and the British Abolitionist Movement*, cap. 1-Introduction: Al optulea paragraf.

32 Henry Bleby, *Speech of Rev. Henry Bleby, Missionary from Barbados, on the Results of Emancipation in the British Colonies, Delivered at the Celebration of the Massachusetts Anti-Slavery Society Held at Island Grove, Abington, July 31st, 1858...*, p. 10.

care susținea că negrii nu sunt ființe umane. Potrivit lui Salmon „Sharpe a respins această perspectivă rea și distructivă. Ca un student al Scripturii, Sharpe cunoștea învățătura Scripturii conform căreia *toate persoanele sunt create după chipul lui Dumnezeu*.”³³ Se poate observa așadar faptul că Sharpe a crezut în egalitatea tuturor oamenilor și în demnitatea ființei umane izvorâte din învățătura Scripturii care prezintă crearea omului după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Autorul Merrick Devon susține că pentru bapțiștii nativi din Jamaica învățătura biblică a creării omului după chipul și imaginea lui Dumnezeu reprezenta sursa demnității și a umanității lor. Cu toate acestea ei nu au fost tratați ca egali de către misionarii britanici, care considerau că „egalitatea nu se aplică și în cazul sclaviei și susțineau că cei de origine africană le sunt inferiori.”³⁴

Devon amintește că la 27 de ani de la abolirea sclaviei, un editorial al ziarului *Falmouth Post* a prezentat concepția bapțiștilor nativi din Caraibe, izvorată în înțelegerea egalității și demnității umane pe baza textului din Geneza 1:26: *‘să facem om după chipul și asemănarea noastră’*. Textul editorialului afirma: „subjugarea a sute de mii de ființe umane în sclavie a fost contrar voii lui Dumnezeu care a creat pe om după chipul Său.”³⁵

În Jamaica s-a consemnat de către pastorul și istoricul Henry Bleby momentul în sclavii au experimentat trecerea de la robie la libertate. În discursul pe care îl ține la aniversarea a 24 de ani de la acel moment, Henry Bleby descrie unul din cele mai importante evenimente ale celui de-al doilea mileniu:

Eu am fost acolo când când sclavia a fost abolită. Am văzut monstrul murind. Acum 24 de ani, exact în această zi am stat târziu în noapte într-una din bisericile pe care le păstoream – o biserică foarte mare – culoarele erau pline, scările la fel, locul comuniunii, scările amvonului erau toate aglomerate și erau mii de oameni în jurul clădirii iar la fiecare ușă sau fereastră uitându-se înăuntru. Așa

33 Delroy Reid Salmon, *Burning for Freedom: A Theology for the Black Atlantic Struggle for Freedom*, Kingston, Ian Randle Publishers, 2012, cap. 5-Get Up and Stand Up: The grounds of Liberation-The Equality of All Persons-Al șaselea paragraf.

34 Merrick Devon, ‘The Origin and Development of the Native Baptists in Jamaica and the Influence of Their Biblical Hermeneutic on the 1865 Native Baptist War’, PhD Thesis, Coventry, University of Warwick, Department of Caribbean Studies, 2008, p.286.

35 *Ibidem*, p. 287.

am considerat noi că este potrivit, ca toți credincioșii să primească libertatea ca pe un *dar din partea lui Dumnezeu* în casa de rugăciune. Vă puteți imagina ce sentimente am trăit când m-am văzut eliberat de sclavie și liber să proclam libertatea celor captivi. Textul pe care l-am citit atunci a fost Leviticul 25:10.³⁶ Când mai erau trei minute până la data de 1 August – ziua emancipării sclavilor – am cerut tuturor să îngenuncheze și fiecare să se roage în liniște lui Dumnezeu. Când ceasul a bătut, sclavia a fost îngenunchiată. La acel gong, 800.000 de oameni au fost eliberați. Atunci am cerut să cântăm Imnul Jubileului.³⁷

Această imagine este întregită de istoricul G.M. Trevelyan care notează că în acea noapte, care deschidea o nouă eră pentru istoria umanității, „sclavii din insulele Indiilor de Vest s-au urcat pe dealuri ca să privească răsăritul soarelui, care aducea libertatea cu primele raze ce au atins oceanul.”³⁸

Concluzii

Abolirea sclaviei reprezintă una dintre cele mai mari victorii împotriva nedreptății sociale, sau așa cum afirmă Istoricul Reginald Coupland „abolirea sclaviei în Imperiul Britanic a fost unul dintre cele mai mărețe momente din istoria umanității.”³⁹ În anii care au urmat și alte țări au abolit sclavia, printre care Franța, America, Danemarca, Brazilia sau Spania, iar după abolirea sclaviei au urmat și alte etape ale recunoașterii demnității ființelor umane și a drepturilor fundamentale ale acestora.⁴⁰

Este important de subliniat faptul că aceste mișcări de abolire a sclaviei au avut la bază o înțelegere creștină asupra egalității ființelor umane, a

36 Leviticul 25:10, „Și să sfințiți astfel anul al cincizecilea, să vestiți slobozenia în țară pentru toți locuitorii ei: acesta să fie pentru voi anul de veselie; fiecare dintre voi să se întoarcă la moșia lui și fiecare din voi să se întoarcă la în familia lui”

37 Henry Bleby, *Speech of Rev. Henry Bleby, Missionary from Barbados, on the Results of Emancipation in the British Colonies, Delivered at the Celebration of the Massachusetts Anti-Slavery Society Held at Island Grove, Abington, July 31st, 1858...*, pp. 14–15.

38 Eric Metaxas, *Amazing Grace: William Wilberforce and the Heroic Campaign to End Slavery...*, p. 277.

39 Reginald Coupland, *Wilberforce: A Narrative*, Oxford, Clarendon Press, 1923, p. 251.

40 Sorin Bădrăgan, ‘Roger Williams, Pionierul Libertății Religioase în America’, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Editions IARSIC, Volumul 7/2019, p. 378.

demnității și a drepturilor egale pe care aceștia le au. Autorul John Coffey consideră că abolirea sclaviei a avut la bază credința creștină iar îndeplinirea acestui obiectiv a reflectat dinamismul evanghelicilor și le-a crescut credibilitatea. Coffey consideră de asemenea că succesul lui Wilberforce și a susținătorilor săi a reprezentat „o mărturie autentică a puterii transformatoare pe care o are Cuvântul lui Dumnezeu și a crescut influența evanghelicilor.”⁴¹

David Brion Davis consideră că la baza întregului demers de abolire a sclaviei a fost credința puternică a aboliționiștilor că „toate ființele umane au fost create după chipul lui Dumnezeu și de aceea noi avem o datorie de a doborî orice instituție care dezumanizează grupuri de oameni tratându-i ca pe niște animale ce pot fi exploatare.”⁴² De asemenea, Davis consideră că motivația abolirii sclaviei își are obârșia în tradiția Iudeo-Creștină care îl vede Dumnezeu guvernând umanitatea pe care *a creat-o după chipul Său*, iar această înțelegere prezintă „o barieră în calea diviziunii societății între cei liberi și cei înrobiți.”⁴³

Bibliografie:

- Bădrăgan, Sorin, „Roger Williams, Pionierul Libertății Religioase în America”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Vol. 7/2019.
- Bleby, Henry, *Death Struggles of Slavery: A Narrative of Facts and Incidents Which Occurred in a British Colony, During the Two Years Immediately Preceding Negro Emancipation*, London, Third Edition, 1868.
- Bleby, Henry, *Speech of Rev. Henry Bleby, Missionary from Barbados, on the Results of Emancipation in the British Colonies, Delivered at the Celebration of the Massachusetts Anti-Slavery Society Held at Island Grove, Abington, July 31st, 1858*, Boston, R. F. Wallcut, 1858. <https://nlj.gov/jm/riots-and-rebellions/>.
- Bruner, Kurt D., and Jim Ware, *Finding God in the Story of Amazing Grace*, Salt River, 2007.
- Clarkson, Thomas, *The History of the Rise, Progress, and Accomplishment of the Abolition of the African Slave-Trade by the British Parliament*, London, Longman, 1808.

41 John Coffey, 'Evangelicals, Slavery & the Slave Trade: From Whitefield to Wilberforce', în *ANVIL: Journal of Theology and Mission* 24, no. 2/2007, p. 116.

42 Davis, *Inhuman Bondage: The Rise and Fall of Slavery in the New World*, p. 239.

43 *Ibidem*, p. 54.

- Coffey, John, „Evangelicals, Slavery & the Slave Trade: From Whitefield to Wilberforce”, în *ANVIL: Journal of Theology and Mission* 24, no. 2 (2007): 97–120.
- Coupland, Reginald, *Wilberforce: A Narrative*, Oxford, Clarendon Press, 1923.
- Cugoano, Ottobah, *Thoughts and Sentiments on the Evil and Wicked Traffic of the Slavery: And Commerce of the Human Species, Humbly Submitted to the Inhabitants of Great-Britain*. London, 1787.
- Davis, David Brion, *Inhuman Bondage: The Rise and Fall of Slavery in the New World*, New York, Oxford University Press, 2006.
- Davis, David Brion, *The Problem of Slavery in Western Culture*, New York, Oxford University Press, 1966.
- Devon, Merrick, „The Origin and Development of the Native Baptists in Jamaica and the Influence of Their Biblical Hermeneutic on the 1865 Native Baptist War”, PhD Thesis, University of Warwick, Department of Caribbean Studies, 2008.
- Equiano, Olaudah, *The Interesting Narrative of the Life of Olaudah Equiano, or Gustavus Vassa, the African*, London, 1789.
- Gushee, David P., and Colin Holtz, *Moral Leadership for a Divided Age*, Grand Rapids, Brazos Press, 2018.
- Knibb, William. *Facts and Documents Connected with the Late Insurrection in Jamaica, and the Violations of Civil and Religious Liberty Arising out of It*, London, Teape and Son, 1832. <https://dloc.com/CA01099995/00001/10j>.
- Matthews, *Caribbean Slave Revolts and the British Abolitionist Movement*, Louisiana, Louisiana State University Press, 2006.
- Metaxas, Eric, *7 Men and the Secret of Their Greatness*, Nashville, Thomas Nelson, 2013.
- Metaxas, Eric, *Amazing Grace: William Wilberforce and the Heroic Campaign to End Slavery*, HarperCollins e-books, n.d.
- Piper, John, *The Roots of Endurance*, Wheaton, Crossway Books, 2002.
- Ramsay, James, *An Essay on the Treatment and Conversion of African Slaves in the British Sugar Colonies*, Dublin, T. Walker, 1784.
- Reid Salmon, Delroy, *Burning for Freedom: A Theology for the Black Atlantic Struggle for Freedom*, Kingston, Ian Randle Publishers, 2012.
- Sheshalatha, Reddy, *British Empire and the Literature of Rebellion: Revolting Bodies, Laboring Subjects*, Washington, Palgrave Macmillan, 2017.

- ✦ Tomkins, Stephen, *William Wilberforce: A Biography*, Grand Rapids, Eerdmans Publishing Co., 1968.
- ✦ Wesley, John, *Thoughts upon Slavery*, London, Joseph Crukshank, 1774.
- ✦ Wilberforce, William, *A Letter on the Abolition of the Slave Trade: Addressed to the Freeholders and Other Inhabitants of Yorkshire*, London, Luke Hansard & Sons, 1807.
- ✦ Wilberforce, William, *A Practical View of the Prevailing Religious System of Professed Christians in the Higher and Middle Classes in This Country Contrasted with Real Christianity*, Dublin, Robert Dapper, 1797.